

Неодамнешното истражување покажа дека од 2007 година наваму, воведени се повеќе Активни мерки за вработување, во насока на отворање нови работни места, поттикнување на вработувањето и обука на невработените лица со потребни знаења и вештини за побрзо наоѓање работа. Во 2016 година, со Активните мерки се опфатени 13.470 лица, и планирано е да се потрошат околу 700 милиони денари, само 0.12% од БДП, за финансирање на овие мерки. Најголем дел од средствата се наменети за финансирање на поттикнувањето на вработувањето и отворањето на нови работни места, мерки кои воедно се и најскапи и чинат околу 200.000 денари по лице.

БРИФ ЗА ПОЛИТИКИТЕ бр. 14

Овој документ им препорачува на носителите на политики да ги зголемат финансиските средства наменети за Активните мерки за вработување, да го редизајнираат постоечкиот начин на таргетирање на корисниците и да воведат екстерни системи на мониторинг и евалуација на мерките, со цел навремено откривање на ефикасноста на мерките и потребата од нивен редизајн и подобрување, со цел поефикасно искористување на ограничените ресурси неменети за овие мерки.

Проблем

Последниве години, резултатите на пазарот на труд во земјава, значително се подобруваат, и покрај неколкуте шокови што ја зафатија македонската економија (Глобална економска криза и Политичка криза). Стапката на навработеност е во постојан пад, но е сеуште на високо ниво од 26.1% на крајот на 2015 година. Во исто време, стапката на вработеност се зголеми од 36.2% во 2007 на 42.1% во 2015 година. И покрај ваквите поволни движења на стапките на вработеност и невработеност, стапката на активност останува главен предизвик за носителите на политики. Истата, во период од 7 години претрпе умерено раздвижување од само 1.3 п.п. Во 2015 година, учеството на работната сила во работоспособното население изнесува

57%, далеку под просекот на ЕУ од 72.1%

Во борбата со високите стапки на невработеност и неактивност на населението, во 2007 година беа воведени Активни мерки за вработување, чија основна цел е: 1) социјално вклучување на вклучување на ранливите лица на пазарот на труд; 2) намалување на невработеноста; 3) зголемување на вработливоста на долгорочно невработените лица и 4) поттикнување на конкурентноста на економијата.

Активните мерки за вработување се поделени во 4 групи:

- 1) Директно отворање на нови работни места: програми за само-вработување и мерки за отворање нови работни места

- во мали и средни претпријатија и брзорастечки фирми.
- 2) Поттикнување на вработувањето: субвенционирање на работни места, поддршка на мали и средни претпријатија преку ослободување од плаќање придонеси, финансиска поддршка за вработување во мали и средни претпријатија и за мобилност на работна сила.
 - 3) Обуки на и надвор од работното место.
 - 4) Општествено корисна работа: привремено вработување на лица под социјален ризик, во локалните владини институции.

Како поддршка на Активните мерки, се применуваат и јавни услуги кои вклучуваат: информации за пазарот на труд, помош при барање работа, професионални и кариерно советување, посредување при вработување, услуги за работодавачи и слично.

Активни мерки за вработување – таргет групи и трошоци

Во изминатите 8 години, воведени се вкупно 155 активни мерки за вработување, од кои повеќе од половина, или 80, се во форма на обука за стекнување определена вештина. Според бројот, втори по големина се мерките за поттикнување на вработувањето, кои учествуваат 28% во вкупниот број на активни мерки за вработување.

Категорија	Број на мерки	Учество
Отворање нови работни места	24	15%
Поттикнување на вработувањето	44	28%
Обука	80	52%
Општествено корисна работа	7	5%

Средствата за финансирање на овие мерки, во периодот 2007-2015 се зголеми двојно, од 300 милиони денари во 2007 на 700 милиони во 2016 година. Најмногу средства се издвоија во 2009 година, за време на анти-кризната кампања шти Владата ја водеше во борбата со Светската економска криза. Но, во релативна смисла, учеството на трошоците за Активните мерки во БДП бележат стагнација од 2010 година наваму. Во

Извор: Годишен оперативен план за АМПВ

овој период, само 0.10% до 0.12% од БДП се издвојуваат за финансирање на овие мерки.

Речиси 75% од овие трошоци се наменети за финансирање на мерките за поттикнување на вработувањето и отворање нови работни места. Трошоците за спроведување на планираните обуки учествуваат со 23%, бележејќи позначителен раст последните 2 години кога беше воведена мерката Практиканство и кога младите лица станаа посебна таргет група.

Активните мерки за вработување може да ги користат сите невработени лица евидентирани како активни баратели на работа. Само во 2007 и 2015 година, со овие мерки се таргетираа специфични групи и тоа, социјално ранливи лица и млади лица до 29 години, соодветно. Со Оперативниот план за активни мерки и услуги на пазарот на труд за 2016 година, опфатени се 37.470 невработени лица.

Повеќе од половина се лица покриени со јавни услуги, а само 13.470 лица со Активни мерки за вработување.

Бројот на таргетираны лица се зголемува од година во година. Со мерката Обука, опфатот на лица се дуплираше во периодот 2013-2015 година, а благодарение на проектот „Македонија вработува“, опфатот на лица со мерките за поттикнување на вработувањето се зголеми од 900 во 2010 на 5000 лица во 2015 година.

На овој начин, Активните мерки покриваат само 6.9% од сите невработени лица во земјава, или 14.1% од невработените лица, активни баратели на работа.

Според анализата, најскапи се мерките за поттикнување на вработувањето, просечниот трошок по вработен преку оваа мерка е 200.000 денари, а просечниот број на корисници на оваа мерка е 2.300. Трошоците за отворање ново работно место се слични на оние

Извор: Годишен оперативен план за АМПВ, Државен завод за статистика

за поттикнување на вработувањето, но со оваа мерка опфатени се двојно помалку лица, така што трошокот по корисник е двојно помал. Една обука пак, чини 13.000 денари по лице.

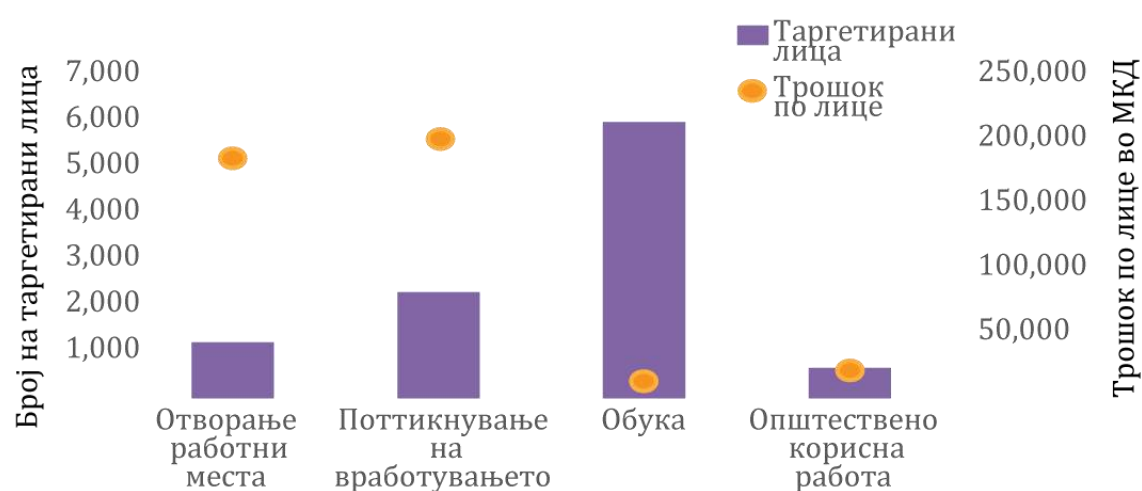
Активни мерки за вработување на млади лица

Речиси половина од младите лица, активни баратели на работа, се невработени, Во 2015 година, стапката на навработеност на младите лица на возраст 15-29 години изнесуваше 44.7%, далеку над просекот на ЕУ од 15.7%.

За искоренување на високата невработеност на младите, во 2012 година беше донесен Акциски план за вработување на млади, а во Оперативните планови за активни мерки и услуги на пазарот на труд во 2015 и 2016 година, младите лица беа издвоени како посебна таргет група. Во 2016 година е планирано да се опфатат 13.781 млади лица, и да се издвојат 180.000 денари за мерките наменети за нив. За жал, најголем број од мерките се во вид на обука која „не секогаш завршува со вработување на корисникот“.

Мониторинг и евалуација на Активните мерки за вработување

Министерството за труд и социјална политики и Агенцијата за вработување се институции одговорни за мониторинг на имплементацијата на

Извор: Годишен оперативен план за АМПВ

активните мерки. Интегрален дел на секој Оперативен план е планот за мониторинг, составен од индикатори кои ја мерат успешноста на секоја активна мерка.

Но, овие индикатори мерат само „основни“ параметри како број на учесници во мерката/програмата, и просечен трошок по учесник во мерката/програмата. Во недостиг на поконкретни податоци за одржливоста на работните места стекнати/отворени преку овие мерки, за бројот на лица кои се вработиле откако учествувале на некоја обука, за бројот на новоотворени работни места во бизнисите што започнале да работат благодарение на грант за само-вработување, за успешноста на бизнисите на среден и долг рок, во 2012 година, во соработка со ИЛО, е направена екстерна евалуација на три мерки за вработување: програма за само-

вработување, обука кај познат работодавач и субвенционирано вработување, а во 2015 година е направена евалуација на влијанието на мерките за само-вработување, практиканство, обука кај познат работодавач, субвенционирано вработување, обука за напредни ИТ вештини и обука за дефицитарни занимања (Мојсоска-Блажевски и Петрески, 2015). Оваа евалуација покажа дека Практиканството е единствена мерка која носи вистински бенефити за своите корисници, во насока на повисока вработеност, намалена веројатност за невработеност и финансиска добивка. Позитивни ефекти даваат и програмата за само-вработување и обуката за напредни ИТ вештини, но потребно е нивно редизајнирање. Субвенционираното вработување и Обуката за дефицитарни занимања не само што немаат позитивен ефект, туку и

дополнително ја влошуваат положбата на корисниците на пазарот на труд.

Во целина, активните мерки за вработување имаат позитивно влијание врз пазарот на труд. Најчесто, овие мерки влијаат на пазарот на труд преку отворање на нови работни места (програма за само-вработување), преку формализација на постоечките неформални работни места и преку зголемените можности за наоѓање работа.

Препораки

Ова истражување ги дава следните препораки до носителите на социјалните политики во Македонија:

- Да се зголемат финансиските средства наменети за Активните мерки за вработување, со цел посилено влијание врз пазарот на труд.
- Да се редизајнира постоечкиот начин на таргетирање на лицата, преку:
 - Прилагодување на мерките на индивидуалните потреби на корисниците, на претпријатијата и/или на регионот;
 - Фокусирање на групи на лица кои имаат потешкотии во процесот на барање работа (долгорочно невработени и социјално ранливи категории);
 - Наместо на доброволна основа, изборот на корисници на мерки да се прави од „базенот“ на невработени лица, со цел да се избегне проблемот на пристрасност во изборот.
- Воведување на „чекор по чекор“ процес: прво, посета на мотивациони обуки за вклучување на пазарот на труд, второ, процес на менторирање и

на крај користење на определена мерка за вработување.

- Воведување на „период на прилагодување“ кога корисниците на социјална помош ќе може истовремено да бидат корисници и на активна мерка за вработување, со цел надминување на стравот од непосредно губење на социјалната помош.
- Воведување на систем на мониторинг и евалуација, и тоа: 1) имплементација на екстерна евалуација, неопходна за потребен редизајн и подобрувања на Активните мерки, и 2) континуирано следење на Активните мерки, со цел навремено и лесно откривање кои мерки даваат подобри резултати во однос на останатите, заради максимално ефикасно искористување на ограничените ресурси што се трошат на овие мерки.

FINANCE THINK
OUT OF THE BOX

Finance Think е непрофитна асоцијација за економско истражување, застапување и донесување економски политики.

Брифот за политиките е резултат на проектот „Да ја предизвикаме невработеноста во Западен Балкан: Поттикнување на активните мерки на пазарот на труд во Босна и Херцеговина, Албанија и Македонија“.

Целта на проектот е да придонесе кон подобрување на активните политики на пазарот на труд во Босна и Херцеговина, Албанија и Македонија.

Овој документ е подготвен во рамки на проектот „Да ја предизвикаме невработеноста во Западен Балкан: Поттикнување на активните политики на пазарот на труд во Албанија, Босна и Херцеговина и Македонија“ поддржан од European Fund for the Balkans, во партнерство со Analitika – Center for social research од Босна и Херцеговина и Agenda Institute од Албанија.

FINANCE THINK
OUT OF THE BOX

European Fund for the Balkans

ANALITIKA

agenda
institute